

ÖYKÜ ÖYKÜ DEDİKLERİ

Emin Gürdamur: 1980 yılında Trabzon'da doğdu. Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden mezun oldu. Öyküleri *Hece*, *Heceyk*, *Türk Dili*, *Dergh*, *Kitap-lık*, *İtibar* ve *Muhayyel* dergilerinde yayımlandı. İlk kitabı *Atlar- rı Uçuruma Sürmek*, ESKADER tarafından 2017 yılının; ikinci kitabı *Her- kesten Sonra Gelen*, Türkiye Yazarlar Birliği (TYB) tarafından 2019 yılının en iyi hikâye kitabı seçildi, ayrıca Rasim Özdenören yk dl'n aldı. 2019 yılında Necip Fazıl İlk Eserler dl'ne layık görülen Gürdamur'un üçüncü öykü kitabı *Yasak Ağacın Altında* 2021 yılında yayımlandı, aynı yıl "Şeytanın Kültürel Biyografisi" alt başlığıyla *Açık Şeytan Kr Talih* adlı inceleme kitabı okurla buluştu. Dördüncü yk kitabı *nce Biraz Ağladılar* ise 2023 yılında raflardaki yerini aldı. *Heceyk*'nn yayın yönetmenliğini sürdüren Gürdamur, *Geçerken* dergisinin editörü olarak kamuda görev yapıyor.

ÖYKÜ ÖYKÜ DEDİKLERİ

Emin Gürdamur

HECE YAYINLARI

İÇİNDEKİLER

Ya Ben Öleyim mi Söylemeyince? /	7
Kurmaca: Ölümün Gölgesinde Oyun Oynamak /	13
Can Sıkıcı Bir Soru: Kime Yazıyoruz? /	19
Derdin Varsa Olur Bu İş /	25
İçsel Yalnızlığın Çırağı Olmak /	31
Kelimelerin Gücüne İnanıyor muyuz? /	37
Ergenlikten Çıkan Yazar Ölür /	43
Kusura Övgü /	49
Öykücünün Üç Ahlak Yasası /	53
Üslup Sahibi Olabilir miyiz? /	59
Yazar Gibi Okumak /	67
İmge: Anlamın Büyük Patlaması /	73
O Ses Sen Değilsin! /	81
Öyküde Karakter: Var mısın Yok musun? /	87
Olay Yoksa Dağılalım mı? /	95
Çatışmasak Olmaz mı? /	101
Öyküde Diyalog: Sussan Olmuyor, Susmasan Olmaz /	109
Taşra Öyküsü Bitti mi? /	117
Öykücünün Teoriyle İmtihanı /	123
Edebi Türlerin Sonu mu? /	129

YA BEN ÖLEYİM Mİ SÖYLEMEYİNCE?

Hepimizin başına gelmiştir. Hava birdenbire kararır, dünyanın rengi solar, aşılmaz bir sessizlik duvarı çevremizi kuşatır. Maziye ayakta tutan o tel mi kopmuştur, kalbimizde özenle kuruttuğumuz yaprak mı çatırdamıştır, uzaklarda bizim için dua eden kelebek mi suya düşmüştür, bilemeyiz. Bir sızı, bir kimsesizlik hissi gelip göğsümüze oturur. Aslında biliriz, hiçbir şey dışarıdan gelip kalbimize acı veremez, içimizde o dışsal etkiyi bekleyen iş birlikçi yaralar olmadıkça. Beklenti, iş birlikçi yaradır. Hayal kırıklığı onun sayesinde kalbin kapısını açıp içeri girer.

Yaralar, insanın kendisiyle yüzleşmesinin sonucudur ve kadim korkularımızı, takıntılarımızı, zaafılarımızı düşünecek olursak onların hikâyesi bizden eskiye dayanır. Şair Joe Bousquet, bize bunu fısıldar: “Yaralarım benden önce de vardı. Ben onları bedenimde taşımak için dünyaya gelmişim.” Bütün kitaplarda aynı şey yazar: Sırtımızda büyük sürgünün yükü. Cennetten dünyaya sürgün edilişimiz en büyük hikâye, en büyük yara. Bu yaradan payımıza düşeni alırız. Her ne sebepten olursa olsun dünyada yeni hasarlar aldığımızda kalbimizde beliren çatlaklar uç uca dizilir ve o en derin yaraya eklemlenir. Nefes alıp verdikçe içimizdeki acılı harita damar damar genişler, yeni topraklar kazanır.

Her canlıda kendini tekrar eden bir yazgıdır bu: Korkular, acılar, yâd edişler bizi yuvamıza iter. İçimizde genişleyip duran kadim ülkeye. Kapılar çekilir, pencereler örtülür. Başka zaman olsa o haritanın üzerinde kuş cıvıltıları, vadiler dolusu çiçek, bütün dünyaya yetecek güneş bulabiliriz. Lakin şimdi orada

dipsiz bir kuyudan, ansızın semiren kimsesizlikten, boyunun ölçüsünü alan hevesten başka şey yoktur. Diğer insanların gülüp oynadığı, sevinçle gündelik telaşların peşinden koştuğu sırada kendimize saplanıp kalmışızdır. Dışarı çıkmak zulüm, içeride kalmak ölüm. Herkesin ülkesinden Yunusça bir feryat yükselir: “Ya ben öleyim mi söylemeyince?”

Dil, sırrı hâlâ çözülememiş bir mucize. Yüce Allah, “renklerimiz ve dillerimizin farklılığını” ayetlerinden sayar. İnsanla dil arasında doğduğu andan itibaren başlayan kesintisiz alışveriş, bilincin karanlık odalarında bir dizi karmaşık bilişsel süreci de içine alarak kimliğimizin kuluçkasını oluşturur. Dil sayesinde varlık kazanırız. Kendimizden dışarı doğru attığımız ilk adım dille gerçekleşir. Varlığımızı, öğrendiğimiz kelimeler ve onlara karşılık gelen anlamlar sayesinde dönüp seyrederiz. Acılarımızı, sevinçlerimizi, hayal kırıklıklarımızı, korkularımızı, özlemlerimizi ve o kadim yaramızı dilin içinden, dille birlikte ve dilin izin verdiği ölçüde hissederiz.

Aynanın tam olarak ne zaman keşfedildiğini bilmiyoruz ama insanın kendini ilkin, konuştuğu dilin içinden bakarak gördüğünü söylemek zor değil. İnsan aynaya baktığında yüzünü ve o yüze ifade kazandıran hayat hikâyesini görür. Bu küçük, bireysel hikâyede âlemin hikâyesinden izler saklıdır. İsmet Özel, Türkçeyi aydınlatan dizelerinde bu perdeyi aralar: “*Her şey ben yaşarken oldu, / bunu bilsin insanlar / ben yaşarken koştun tufan / ben yaşarken yeni baştan yaratıldı kâinat / her şeyi gördüm içim rahat / gök yarıldı, çamura can verildi*”

Sıradan insan yoktur. Alelade hikâye yoktur. Her doğan bebek için yeni baştan bir aydınlık kuşanır gökyüzü. Karanlık, yepyeni bir pelerin çeker omuzlarına. Kırlarda, patikalarda, kentlerde, merdivenlerde, düşe kalka o en büyük hikâyeyi tekrar ederiz. Yeniden sınanır, yeniden kaybeder, yeniden Rabb’imize sığınırız. Fânîlik bizi mütemediyen toprakla yüzleştirir. Başımızı yerden kaldırdığımızda, topraktan kaldırdığımızda, bilimsel verilerin ya da biyolojik düğümlerin cenderesinden kaldırdığımızda ileriye doğru bakarız. İleride bizsiz bir dünya hüznle tütmektedir.

Zaten ölüm binlerce yıldır aynı şeyi yapmakta, geceleyin ansızın ortaya çıkan kaplan gibi ateşin başında oturanları birer birer yutmaktadır. Kaplanın gelmediği gece sesi gelir, sesinin gelmediği gece nefesi gelir. İnsanız ve olup bitenler karşısında bir manaya, bir hikâyeye tutunmak isteriz.

Hayatımızda pek çok kez sendelemiş pek çok kez uçurum görmüşüzdür. Ama eğri oturup doğru konuşalım. Ölüm, içimizdeki en derin kuyudur. Ağzı daima açıktır. Orada durur ve bizi bir söze sığınmaya mecbur bırakır. Bütün kurtuluşlar dille gelir. Yeryüzündeki onulmaz sürgünümüz dille teselli edilir. Tanrı insana dille yol gösterir. İnsan insana dille yaklaşır. Dil tek başına çıplaktır. Seslerden, kelimelerden oluşur. Onu anlamlı bir yapıya hikâyeler dönüştürür. Dilin ilk hedefi insanın dünyadaki varlığını anlamlı hâle getirmektir ki bu aşamada kaçınılmaz olarak hikâyenin kapısı çalınır.

Elimizdeki en eski hikâye çekirdekleri olan mitler, hangi canavardan hangi dağdan hangi gök cisminden bahsederse bahsetsin aslında insanı anlatır. Evrenin düzenli, dingin bir hâl alabilmesi için hikâyelere ihtiyaç vardır. Önce fırtınalar, depremler, korkunç savaşlar, dev yaratıklar, şeytanlar, büyücüler tarafından dünyanın altının üstüne getirilmesi gerekir. Sonra mitler, heybelerinde cevaplarla çıkagelirler. Cevaplar, kutsallıkları ölçüsünde ikna edicidir. Mircea Eliade, mitin temelde kutsal bir öykü anlatıldığını söyler. Her mit aslında bir yaratılış öyküsüdür. Dünyayı kuran ve bugünkü hâline getiren de kutsalın bu akımıdır. Mitleri bilmek, nesnelerin ardındaki sırrı öğrenmektir. Sadece bu kadar da değil. Nesneler ortadan kaybolduklarında onları nerede bulup nasıl ortaya çıkaracağımızı da mitlerden öğreniriz.

Dağınıklığı, huzursuzluğu giderip güven duygusunu egemen kılan mitler, bunu hikâyelerle yapar. Onlar yeryüzünün en esnek anlatılarıdır; zamana, mekâna, topluma, tarihe, tarihi kırılmalara uyum gösterirler. Toplum değişir, coğrafya değişir, çağ değişir, hatta inançlar değişir ama hikâye kalır. Söz gelimi *Dede Korkut Hikâyeleri*, barındırdığı Şaman unsurlardan da anlaşılacağı üzere pagan dönemde ortaya çıkmış bir anlatırken Türklerin Müs-

lûman olmasıyla eser, Orhan Şaik Gökay'ın deyimiyle âdeta Müslüman ermişin kitabına dönüşür. Ama hikâyenin iskeleti, omurgası, mesajı değişmez. Hikâye ayakta durmaya, akmaya, içinden geçtiği vadilerin rengini, tadını, dokusunu almaya devam eder.

Kutsal, hayata daima hikâyelerle nüfuz eder. İnsanı benliğinin dışına çıkarmak için kıssaları kullanır. Kutsal kitaplarda normatif buyruklar yasaları tanzim eder. Gönülleri fethedense kıssalardır. İyilik veya kötülük kıssalarla misallendirilir. Mümin, kendini kıssaların içinden seyrederek, ölçer, tartar, şekillendirir. Kıssalar, menkıbeler, mesneviler erdemi ete kemiğe büründürür, ahlaki inşa eder. Toplumlar hikâyelerle ayakta durur. Hikâyeleri çekip aldığımızda omurga çöker, iskelet yere yığılır.

Büyük hikâyelerin içinden geliriz; imparatorluk çocuğu kadar vakuruz. Kendi hikâyemizi ararız; bir o kadar da çaresiz. Âdemoğlu dünyanın tükenişine kafiye düşen hikâyesini; anlatarak, paylaşarak, görünür kılarak anlamlı hâle getirmeye çalışır. Dille kurar, dille yıkar, dille kuşatır, dille yaşatır. Mağara duvarlarından taş tabletlere, parşömenlerden kâğıda uzanan o upuzun yolculukta geride bıraktığı bütün izler bize bunu söyler. İnsan anlattıkça varlık kazanır, varlık kazandıkça başka hikâyelerle temas kurma cesareti elde eder. Başka hikâyelerle kendini kıskırtır, yorar, sağaltır. Hikâyelerimiz şahsi mitlerimizdir. Anlatarak onları kamulaştırırız. İnsan için ölümsüzlük imkânsızdır ama hikâyeler için ölümü geciktirmenin bir yolu vardır: Olabildiğince derin izler bırakmak. Temaslar iz bırakır. İzlerden kaçamayız. Varlığımız da başkaları için kaçınılmaz izlere dönüşür. Yaşamak bunu gerektirir.

Pişmanlıklarımızı telafi etmek için anlatırız. Anlatırken kendimize ikinci bir şans veririz. Diğer insanlarla aramızdaki farkı hikâyelerin içinden daha net görürüz. Biricikliğimiz hikâyelerle ışıldar. Binyıllardır aynı şeyleri yaşadığımız hâlde dur durak bilmeden anlatmamızın başkaca ne anlamı olabilir? Bazen cevap bulabilmek için bazen de soruları unutmamak için anlatırız. Yaşadıklarımızı, neden düştüğümüzü, nasıl kalktığımızı okunaklı

hâlde karşımızda görebilmek sadece anlatmakla mümkündür. Anlatırız çünkü düştüğümüz yerde başkaları da düşmesin isteriz. Anlatırız çünkü yaşarken kaybettiğimiz umudu, anlatırken bulabileceğimize inanırız. Ölmek için anlatırız. Bir sonraki güne uyanabilmek, güneşi görebilmek için; *Binbir Gece Masalları*'nda değiliz ama Şehrazat hepimizin annesi sayılır.

Anlatırken örer, örerken kurar, kurarken seyreltiriz. Seyreletiriz evet. En çarpıcı hikâye anlatıcısı hafızadır. Hafıza, geçmiş seyreterek örüntüler. Kişileri, sesleri, resimleri, sözleri, edaları, duyguları kolay kolay başkasının anlamayacağı biçimde şifreler. Geçmişe dair kodlamalar, rüyalar kadar irrasyoneldir. Bellek, önümüzde sürekli açık duran bir Word dosyası gibi maziye restore edip durur. Bu restorasyon nihayetsiz bir yıkım, eksiltme, ilintileme faaliyetidir. Hafıza bunun için insanın dostudur. Sadakatsizliği sayesinde dostluk payesi kazanan ikinci bir örnek de bulamayız doğrusu. Geçmişteki bir anıya takılıp kalmak ya da geçmiş bütünüyle hatırlamak düpedüz hastalıktır. Unutmak da öyle. Sağlıklı bellek, geçmiş ihtiyaca göre tanzim eder.

Hikâye anlatırken belleğin bu refleksini taklit ederiz.

Okulda geçirdiği günü annesine anlatan çocuk için de biyoloji kürsüsünde metabolizmanın işleyişini anlatan profesör için de kurgu kaçınılmazdır. Sadece dedikoducular değil ozanlar, vakanüvisler, bilim insanları da kurguya muhtaçtır. Kurgu olan yerde nesnellik biter, öznellik başlar. Zaten insan alabildiğine öznel tercihlerin çocuğudur. Sevdığımız kişilerin sevilesi hasletlerini, nefret ettiğimiz kişilerin nefret uyandıran hasletlerini gözümüzde büyütürüz. Çünkü kurgusuz yaşayamayız. Bazen hiç sevmediğimiz bir rengi, bir sesi, bir tavrı sevdiğimiz insanda görürüz ve yargılarımız sessiz sedasız değişime uğrar. Çünkü kurgu işlemeye devam eder. Tarihi, bireysel maceralarımız ya da siyasal tercihlerimiz doğrultusunda anlamaya yatkınız. Çünkü kurgu hep vardır.

Kurgu bir uzlaşma teşebbüsüdür. Birey de tıpkı uluslar gibi kendini tarihin hangarından derleyip toplar. Uyumlu parçaları birleştirip “anamlı” bir hikâye elde eder. Jung’un dediği gibi:

“Anlam birçok Şeyi -belki de her Şeyi- dayanılır hâle getirir.” Uykudan hemen önce günü bütünüyle hatırlamak istediğimizde -ki bu neredeyse imkânsızdır- uzlaŐı başlar. Gün boyu üzerimize yağan oklardan manalı bir resim yaparız. Zamanın kapıp kaŐıramayacaĐı, dalgaların silemeyeceği bir resim. Hayatın doğal h linden yani o karmakarıŐık hangardan bir zemin, bir merkez, bir ahenk olmaksızın iŐe yarar bir hikâye çıkaramayız. Ahenk, kaosu da içine alan bir anlatıdır. Bunu doğar doğmaz öğreniriz: Kimse bizi sonsuza kadar dinlemez. H lase etmek, h lase ederken kurgulamak anlatının olmazsa olmazıdır. Anlam, gereksiz parçalardan arındık a parıldar. Bir yontucunun, taŐtaki heykeli ortaya çıkarmak için yaptığını, anlatıcı hayata uyarlar. Hepimiz anlamın k leleriyiz. Anlama muhtacız. Anlamsız yapamayız. Çünkü o bizi biz yapar. Dahası, bizi biz yapan hik yeleri ayakta tutar.

KURMACA: ÖLÜMÜN GÖLGESİNDE OYUN OYNAMAK

Ölüm varken insan yazmaya nasıl devam eder? Bu sorudan kurtulmak kolay değil. Bu soruyla uzlaşmak da öyle. Muhtemelen bu yazıyı okuyup bitirdiğinizde de soru yerinde durmaya, ölüm yerinde durmaya, biz yerimizde durmaya devam edeceğiz.

Danimarkalı filozof Kierkegaard yazıyı ölüm karşısında bir var oluş uğraşı olarak tanımlarken kendini *Binbir Gece Masalları*'nın efsunlu masal anlatıcısına benzetmişti: “Şehrazat hayatını masal anlatarak kurtarmıştı, ben de hayatımı yazarak kurtarıyorum.”¹ Gerçekten öyle midir acaba? Yazmak ölüme karşı, en azından ölüm duygusuna karşı bir direniş biçimi midir?

Aslında bizler doğduğumuz andan itibaren bilerek ya da bilmeyerek ölümle terbiye edilen, ölümle şekillenen, ölümle sindirilen veya ölümle kışkırtılan bir dizi imtihanın içinden geçeriz. Bu dokunaklı yolculuktan elbette yazar da payını alır. Yazı tıpkı diğer davranışlarımız gibi ölümle hayatın göz göze geldiği o gizli gerilimden beslenir. Ölümsüz bir dünyada yazının, aşkın, öfkenin neredeyse anlamı kalmaz. Zaten yazar, hayatın bütün katmanlarında faaliyet gösterebilen bir mezar kazıcısına benzer. Kurguya dâhil ettiği her parça sönmüş, donmuş hatta ölmüş kraterlerden alınmadır. Ölümlü anlar birleşerek ölümsüz bir bütünlük meydana getirir. Kurmaca, hâliyle insan doğasının yaşanmışlıklarından faydalanır. Ama onlar yaşanmış bitmiş,

¹ Søren Kierkegaard, *Kabkaba Benden Yana*, Çev. Nedim Çatlı, Ayrıntı Yay., İstanbul: 2018, s. 298.

ikinci defa tekrar edilmesi imkânsız deneyimler olarak yazarın elinde Dr. Frankensteinvari bir yaratma zevkinin parçalarına dönüşür. Ölümlü parçalardan hayat dolu kurgular doğar. Yazı da çürümenin ardından gelen yeşermenin doğal yasalarına bağlıdır.

Ölüm çarpar, dağıtır, yenilgiye uğratar; ölüm fikri ise sonu gelmez bir oyuna kapı aralar. Ölüm realitesiyle mücadele etmek, kadim tarihin kudretli şahsiyetlerinin ve modern bilimin boynu bükük serencamının gösterdiği üzere imkânsızdır. Nitekim “Her canlı ölümü tadacaktır!”² ilahi fermanı insanı aşan, bütün canlıları içine alan bir vurgu barındırır. Ölüm fikri ölümden daha çarpıcı bir etkiye sahiptir. O çarpar ama çarptığı şeyleri yok etmez, kendi boyasıyla boyar. Yazmak, ölümü kaçınılmaz biçimde yazarın üzerine sıçratır. Yazar, ölümün dayattığı umutsuzluk karşısında bir kıskırtma eylemi içindedir. Bu kıskırtıcılığın gölgesinde kendini inşa eder. Belki izah eder demeliyiz. Neticede hangi kelimeyi kullanırsak kullanalım aynı kapıya çıkarız: Yazı, ölümün soğuk göğüsleri tarafından emzirilir.

Şu bir gerçek ki ölüm ve hayat arasındaki gerilimde ortaya çıkan her varoluş biçimi oyun olarak adlandırılmaya müstahaktır. Oyun, sonu olan her şeydir. Bu bakımdan dünyevidir. Kur’an, dünya hayatının geçiciliğini vurgularken onu “eğlence ve oyun”³ olarak nitelendirir; bununla birlikte insanın yaratılış sebebini “dünyanın imarı”⁴ olarak açıklar. Burada, oyunun sonluluğundan, gerçek dışılığından yararlanılarak öte dünyanın devamlılığı ve gerçekliği öne çıkarılır. Yoksa İslam kültüründe ilk dönemden itibaren oyunun hoş görüldüğü; kılıç, kalkan ve mızrakla yapılan dans oyunlarının Hz. Peygamber tarafından onaylandığı; düğün, sünnet ve benzeri günlerde misafirleri eğlendirmek için çeşitli oyuncular tutulduğu, döneme dair kaynaklarda yer alır. Sonraki yıllarda da bunun devam ettiğini, söz gelimi halifeliliği döneminde Suriye’yi ziyaret eden Hz. Ömer’in oyunlu gösterilerle karşılanışından anlarız.⁵

² *Kur’an-ı Kerim*, Âl-i İmran, 3/185.

³ *Kur’an-ı Kerim*, Ankebut, 29/64.

⁴ *Kur’an-ı Kerim*, Hud, 11/61.

⁵ Nebi Bozkurt, “Oyun”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: 2007, c. 34, s. 15, 16.

Ahiret inancı barındıran bütün dinler dünyanın geçiciliğinin altını çizer. Bu vurgu, ölüm karşısında teolojinin insana teklif ettiği uzlaşdır. Ölümlü dünyanın beyhudelik saçan yüzü ile yaratılışın kutsal amacı uzlaşmadan ne ideal insanın ortaya çıkması ne de anlamlı bir kurgunun inşası mümkündür. Ölümün çatık kaşları karşısında dünyevi her eylem acze düşer. Onun bakışları, memnuniyetsiz bir baba gibi bahçede oynadığımız bütün oyunların anlamına saldırır. Bu saldırı, oyunun oyunluğunu sürdürmesi için neredeyse elzemdir. Kaldı ki ölüm varsa ortada bir kurgu da var demektir ve yazarın ölüm fikriyle ilişkisi ölümü değil yazıyı kışkırtır. Ölüm fikri, kılıcını Demokles'in kılıcı gibi tepemizde salladığı için oyun oynarız, âşık oluruz, savaşıyoruz, uzlaşırız ya da bütün bunları aynı anda yaparak yazı yazarız.

Oyun, antropologların ve kültür tarihçilerinin daima ilgisini çekmiştir. Söz gelimi Yukatanlı Mayalardan çıktığı tahmin edilen bir tür top oyununun izini sürenler, kültürel aktarımlar hakkında hayli bilgilere ulaşırlar. Ur ve Kalde kentlerindeki kral mezarlıklarında bulunan 4600 küsur yıllık oyun tahtası, Kraliçe Hatasu'nun mezarından çıkan yaklaşık 3600 yıllık zar ve oyun düzenekleri tarihin derinliklerindeki o büyük sessizliği bizim lehimize bozan bulgulardır. Sözlü kültürün önemli unsurlarından olan destanlarda da oyunlarla karşılaşırız. Örneğin *Dede Korkut Hikâyeleri*'nde geçen toylar, avlar, güreşler, nişancılık yarışları şimdilerde uçsuz bucaksız bir tenhaliğe bekçilik eden kadim bozkır yaşamı hakkında bize fikir verir. Hem filologların hem antropologların hem de kültür tarihçilerinin işini kolaylaştıran oyunlar; kültür, dil ve göç yollarıyla ilgili paha biçilmez bilgiler ihtiva eder.

Peki, oyundan hareketle yazı hakkında neler söyleyebiliriz?

Yazmak, diğer bütün dünyevi eylemler kadar dünyevidir. Ama oyunla pek çok açıdan akrabalığa sahiptir. Oyunun psikolojik kaynağı hakkında; kendini ispat, eğlenmek, gösteriş, vakit geçirmek, yaşamsal enerjinin sarfıyatı, taklit ve tatmin duygusu, tehlikeli eğilimlerin meşru yollardan giderilmesi gibi sebepler zikredilir. Bunlar aynı zamanda yazı için de kolaylıkla söylenebilir. Sosyal bir canlı olan insan, doğduğu andan itibaren oyun

oynamaya başlar. İletişim, seslerin temsil gücüne dayalı, kendi kuralları olan kesintisiz bir oyundur. Bütün oyunlar gibi gelişime aşıktır. Diller insanoğlunun icat ettiği en kapsamlı, en kalabalık oyunlardır. Pagan kültürlerde trans, tapınma ve arınma; dil ve oyunun i ie geçtiği ilk örneklerdir. Tarih boyunca dil, mitos ve ritüeli daima aynı oyunun içinde görürüz.

Kültür tarihçileri ilk edebi metinlerin, ezber ve aktarım kolaylığı sebebiyle şiir olduğunu söylerler. Bununla birlikte tarihte geriye gidildikçe oyunla şiirin yan yanalığı daha aşıık görülür. Hollandalı tarihi Huizinga, İkinci Dünya Savaşı'nın arifesinde yayımladığı *Oyuncu İnsan (Homo Ludens)* adlı eserinde "Oyun kültürden daha eskidir."⁶ diyerek oyunla insan, oyunla hayat, oyunla sanat arasında varoluşsal bir ilişki kurar. Ona göre oyun, hayvanlarda da görülebilen derin bir hayatiyetin dışa vurumudur.

Huizinga, edebiyatla oyun arasındaki ilişkiye dikkat çekerken şiirin, ilkel kültürlerin içinde "oyun esnasında", "oyun olarak" doğduğunu söyler: "şiir eylemi aynı zamanda, çok kişi arasında oynanan sürükleyici ve neşeli oyunun ve arkaik topluluğun grupları arasındaki ateşli rekabetin içinde de gelişmiştir. İlkbahar bayramlarının veya kabilenin diğer mevsimlik törenlerinin neşeli biçimleri altında kutlanan, kadın-erkek arasındaki yakınlaşma kadar şiirsel ifadeye daha yatkın başka hiçbir alan yoktur."⁷ Eski Türklerde şaman manileri ve destanlar üzerine araştırma yapanlar ayınlerin şiirselliğine, ilahilerin ve sihirli sözlerin seyirciler üzerinde bıraktığı kuvvetli etkiye dikkat ekerler.⁸ Dünyada pek çok araştırmacı, şamanların sözlerini, danslarını ve teatral hareketlerini sanatın başlangıcı olarak görür. Çünkü elinde davulu ya da kopuzuyla şaman, ne kimilerinin zannettiği gibi vahşice alıp söyler ne de kabaca dans eder. Her şaman kendi şiirini okur, başka bir şamanın sözlerini tekrar etmekten özenle kaçınır. Jest ve mimikleriyle ritmi, figürleri şahsileştiren şaman, söz gelimi bir ölünün ruhunu

⁶ Johan Huizinga: *Homo Ludens: Oyunun Toplumsal İşlevi zerine Bir Deneme*, ev. Mehmet Ali Kılıçbay, Ayrıntı Yay., İstanbul: 2006, s. 16.

⁷ Huizinga, *age.*, s. 159, 160.

⁸ H. Ja. Zonnickaja, "Yakut şamanlarının Dansları", ev. Metin zarslan, *Türkbilig*, 2002/3, s. 187.